

TA'LIM MUASSASALARIDA MAKTABDAN TASHQARI MASHG'ULOTLARDA KATTA YOSHDAGI O'SMIRLARNI EKOLOGIK TARBIYALASH

Sherqo'ziyeva Zarnigor Farhodjon qizi
FarDU talabasi

Annotatsiya: Ushbu maqolada maktab o'quvchilari va talabalarda ekologik madaniyatni shakllantirish hamda atrof muhitni asrash to'g'risida fikr yuritilgan.

Kalit so'zlar: Maktab o'quvchilari, talabalar, ekologik madaniyat, rivojlantirish, shakllantirish, atrof muhit.

Davlatimiz rahbari ta'kidlaganidek, "Bugun dunyo miqyosida texnika va texnologiya, sanoat yuqori darajada rivojlangan XXI asrda ekologiya bilan bog'liq muammolar birinchi darajali muammo sifatida kun tartibiga chiqayotgani bejiz emas. Biz bu masalada faqat bugunni emas, yaqin va uzoq kelajakni o'ylab ish tutmasak, ko'zlagan maqsadimizga erisha olmaymiz".

O'zbekistonda ekologiya, tabiatdan foydalanish, atrof-muhit muhofazasi va barqaror taraqqiyot bilan bog'liq muammolar o'z yechimini kutayotgan birinchi darajali muammolar sifatida e'tirof etildi va qalbida imoni bo'lgan barcha insonlarni amaliy xatti-harakatga chorladi, shijoat va g'ayrat bilan olg'a yurishga ilhomlantirdi. Mamlakatimizda uzluksiz ekologik ta'lim tizimini samarali yo'lga qo'yish orqali aholining, jamiyatning ekologik madaniyatini oshirish mumkin. Gap shundaki, aholining, birinchi navbatda, uzluksiz ta'lim tizimida tahsil olayotgan o'quvchi va talaba yoshlarda ekologik ong va madaniyatni shakllantirmasdan, ekologiya va atrof-muhit muhofazasi sohasiga sarflanayotgan har qancha mablag'lar bilan muammolarni bartaraf etib bo'lmaydi. Shunday ekan, davlatimiz rahbari ta'kidlaganidek, yosh avlod qalbida Ona tabiatga mehr-muhabbat, unga daxldorlik hissini o'z vaqtida tarbiyalashimiz lozim.

Biz "tabiat va insonning birligi, uyg'un rivojlanishi — eng oliy qadriyat", "odam — tabiatning egasi emas, balki uning tarkibiy qismi" qabilida yangicha ekologik fikrlashga o'tishimiz, o'zimiz yashayotgan atrof-muhitni chuqur bilishimiz, buning uchun ilm-ma'rifatli, ekologik madaniyatli bo'lishimiz lozim. Bu esa, eng avvalo, ta'lim tashkilotlarida ekologik ta'lim va tarbiyaning qay darajada yo'lga qo'yilishiga bevosita bog'liqdir.

Bu borada davlatimiz rahbari va hukumatimiz tomonidan tegishli chora-tadbirlar belgilab berildi. Xususan, O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2019-yil 27-maydagi "O'zbekiston Respublikasida ekologik ta'limni rivojlantirish konsepsiyasini tasdiqlash to'g'risida"gi qarorida maktabgacha ta'lim va tarbiya,

umumiy o'rta va o'rta maxsus ta'lim, professional ta'lim, oliy ta'lim, oliy ta'limdan keyingi ta'lim, kadrlarni qayta tayyorlash va ularning malakasini oshirish hamda maktabdan tashqari ta'lim turlarida uzluksiz ekologik ta'lim tizimini samarali tashkil etish chora-tadbirlari, O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019 yil 30 oktyabrdagi "2030 yilgacha bo'lgan davrda O'zbekiston Respublikasining atrof-muhitni muhofaza qilish konsepsiyasini tasdiqlash to'g'risida"gi Farmonida barcha darajalardagi ta'lim o'quv dasturlariga ekologiya, atrof-muhitni muhofaza qilish va barqaror rivojlanish masalalarini kiritish orqali uzluksiz ekologik ta'lim tizimini takomillashtirish, xususan, ekologiya, atrof-muhitni muhofaza qilish va barqaror rivojlantirish masalalarini ta'limning barcha bosqichidagi o'quv dasturlariga joriy etish, ekologik muammolarni va tabiatdan to'g'ri foydalanish zaruratini yanada chuqur anglab yetishga yordam beruvchi ekologiya bo'yicha yangi umumta'lim va maxsus o'quv rejalari (dasturlari) ni joriy etish va mavjudlarini yaxshilash chora-tadbirlarida aniq vazifalar belgilab berildi.

Prezident va hukumat qarorlari ijrosini ta'minlash uchun ilg'or xorijiy tajribaga asoslangan holda takomillashtirilgan, innovatsion o'quv dasturlar (kurslar, modullar) ishlab chiqildi. Masalan, Prezident va hukumat qarorlarida belgilangan vazifalar ijrosini ta'minlashga yo'naltirilgan hamda ilg'or xorijiy tajribalarga asoslangan "Ekologik madaniyat va barqaror taraqqiyot asoslari" integrativ kursi innovatsion o'quv fani (moduli) sifatida tavsiya etildi va uning o'quv dasturi ishlab chiqildi, shuningdek bakalavriat ta'lim yo'nalishlarining o'quv rejasida oldindan mavjud bo'lgan "ekologiya va tabiatni muhofaza qilish" o'quv kursi mazmunan takomillashtirildi.

Bakalavriat ta'lim yo'nalishlarining o'ziga xos xususiyatlariga mos holda "Ekologik xavfsizlik", "Mintaqaviy ekologiya", "Tabiat va jamiyat" koyevolyutsiyasi", "Ishlab chiqarishni ekologizatsiyalash", "Ekologik san'at", "Ekologik lingvistika", "Maktabgacha yoshdagi bolalarni ekologik tarbiyalash nazariyasi va texnologiyasi", "Boshlang'ich sinfda ekologik ta'lim-tarbiya texnologiyalari" kabi kurslar (modullar) o'quv fani sifatida tavsiya etildi va ularning o'quv dasturlari ishlab chiqildi.

Shuningdek, shu yilning 26 martidan boshlangan "Yashil makon" loyihasi doirasida o'tkazilayotgan "Dolzarb 40 kunlik"da yurtimizning barcha hududlari qatori biz faoliyat olib borayotgan oliygohimiz hududida ham manzarali gul va daraxt ko'chatlarini o'tkazish ishlari o'z yakuniga yetmoqda. Ayniqsa, bu borada Tabiiy fanlar fakulteti tizimidagi biologiya, kimyo va geografiya ta'lim yo'nalishlari bo'yicha ta'lim olayotgan talaba-yoshlar Botanika va ekologiya kafedrasida professor-o'qituvchilari bilan birgalikda mazkur loyihaga o'z hissalarini qo'shmoqda. "Yashil makon" loyihasida talabalar faol qatnashib, gul va daraxt ko'chatlarini ekmoqda. Bir so'z bilan aytganda, yuqorida keltirilgan ekologik kurslar talabalarda ekologik

madaniyatni oshirib, ularda ona tabiatga bo'lgan mehr-muhabbatni yanada yuksaltirmoqda.

XULOSA

Erta bolalikdan boshlab biosferani saqlab qolish muammosidan hech kim chetda qolmasligi uchun tabiatga muhabbatni singdirish va ekologik madaniyatni tarbiyalash zarur. Ota-onalar va bolalar bog'chasi o'qituvchilari bolalar bilan, o'qituvchilar esa maktabda ishlashlari kerak. Sayyoramizning kelajagi ularning bolalar uchun ekologik ta'limni qanday olib borishiga bog'liq. Ekologik ta'lim jarayonida nafaqat maktabda va sinfdan tashqari ishlarda, balki uyda ham turli shakl va usullardan foydalanish muhimdir. Shuni esda tutish kerakki, ota-onalar o'z farzandlariga o'rnak ko'rsatdilar, ya'ni oddiy qoidalar (ko'chada axlat tashlamang, hayvonlarni o'ldirmang, o'simliklarni yig'mang, subbotniklar o'tkazing) bolalarni uyda o'qitish, ularga o'zlarining xulq-atvorlarini yaxshi namunalarini ko'rsatish. Ekologik ta'limning turli shakllari va usullarining birlashishi sayyoramiz farovonligi bog'liq bo'lgan jamiyatning vijdonli va mas'uliyatli a'zolarini shakllantirishga yordam beradi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining "Maktabgacha ta'lim va tarbiyaning davlat standartini tasdiqlash to'g'risida" 2020 yil 22 dekabrda 802-sonli qaroriga 1-ilova Maktabgacha ta'lim va tarbiyaning Davlat Standarti.
2. "Илк қадам" Мактабгача таълим муассасасининг Давлат ўқув дастури-Тошкент – 2018 й.
3. Sh.M. Mirziyoyev-"Yangi O'zbekiston Strategiyasi"-Toshkent-2021.
4. Kayumova.N.M.-" Maktabgacha pedagogika." T.: TDPU -2013 y. O'quv qo'llanma.
5. Sodiqova Sh.A.- "Maktabgacha pedagogika." – T, 2018.